

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за заемане на академичната длъжност *професор* в направление **2.1. Филология (български език – морфология, синтаксис и корпусна лингвистика)**, обявен в ДВ, бр. 9 от 2 февруари 2016 г.
Рецензент: проф. дфн Юлияна Стоянова

Доц. д-р Петя Начева Осенова е единствен кандидат в обявения конкурс за доцент по научната специалност **2.1. Филология (Български език – морфология, синтаксис и корпусна лингвистика)** за нуждите на Катедрата по български език във ФСлФ, СУ „Св. Климент Охридски”.

Развитието на доц. д-р Петя Осенова като специалист в областта на езиковедската българистика е свързано с двете най-престижни институции, осъществяващи обучение и изследвания в тази област: през 1995 тя завършва с отличен успех *славянска и българска филология* с втора специалност английски език и литература в Софийския университет, а от 1996 г. е редовна докторантка по съвременен български език (морфология) в Секцията по съвременен български език към Института за български език при БАН. През 1999 г. защитава дисертация на тема „Функциониране на неопределителните местоимения в българския език”.

Професионалната реализация на доц. д-р Осенова продължава в Софийския университет: тя работи като хоноруван (през 1999), редовен (от 2000 г.), старши (от 2003) и главен асистент (от 2004 г.) по морфология и синтаксис в Катедрата по български език на ФСлФ, а през 2009 г. е избрана за доцент за нуждите на същата катедра.

От 2009 г. до днес води лекции във по морфология и синтаксис на бакалаври и магистри във Факултета по славянски филологии и по съвременен български език в бакалавърски програми на ФНПП. Особено важен е лекционният курс по формални граматика, специално подготвен за студентите в магистърската програма „Лингвистика – езикова система и речеви практики” на Факултета по славянски филологии. Доц. д-р Петя Осенова успешно участва и в най-висшата степен на обучение – докторската, като ръководителка на докторанти по морфология. Едната от нейните докторантки успешно защити дисертация на тема “Морфологичната многозначност в съвременния български език” през 2015 г., а втората бе зачислена в началото на тази година.

За нейната отлична научна и преподавателска подготовка свидетелстват изявите ѝ като лектор извън България: през 2014 г. в Тюбинген, на 14-тото издание на най-престижното лятно училище за студенти по логика, език и информация (ESSLLI), тя е поканена да изнесе лекционен курс на английски със заглавие „Обогатени със знания обработки на естествен език”.

За развитието на доц. д-р Осенова като един от водещите специалисти в новата и много актуална област на компютърната лингвистика допринася следдокторската специализация към холандската фондация NWO на тема „Измерване на езикова близост” (2004 г.), петмесечното пребиваване в Станфорд с Фулбрайтова стипендия (през 2010 г.) и двете едномесечни специализации в Свободния университет в Амстердам (2014 и 2015 г.). Времето, прекарано в тези световно известни изследователски центрове, е използвано не само за обучение и обмяна на опит, а и за интензивна научноизследователска дейност: В Гронингенския университет, прилагайки технологиите на холандските партньори, доц. д-р Осенова работи по изготвянето на електронен корпус от диалектни данни, демонстриращи фонетични явления, а в Станфорд, в тясно сътрудничество с Дан Фликинджър, разработва и имплементира първата версия на българската ресурсна граматика в рамките на Опорната фразова граматика.

Отделям особено внимание на специализациите, в които е участвала доц. д-р Осенова, за да подчертая ролята на международните контакти в нейната научна реализация. Компютърната лингвистика е в по-голяма степен зависима от работата в екип, отколкото останалите интердисциплинарни направления в хуманитаристиката. Осъществяването по време на специализациите контакти дават възможност на доц. д-р Осенова да се включва в международни екипи с водещи специалисти като Пик Восен, да разработва и изнася научните си приноси на най-престижни международни форуми и да ги публикува в реферирани списания и сборници, издавани от престижни международни издателства.

По същата причина е важно да спомена и проектната дейност, с която се ангажира доц. д-р Осенова, тъй като тя е израз на нейния авторитет като учен, преподавател и организатор. На национално равнище тя ръководи проект „*Ðàçàèðèà è òóíèðèíèðàíà íà íàó-íí-èçñèááíàòàèñèè òáíóóð çà àíàèèç íà ïèèðè-áñèàòà è æòðíàèèòè-áñèàòà ðá-÷*” (от 2009 г. до 2013 г.), в резултат на който е създаден корпус на политическата и журналистическата реч, и участва (от 2012 до 2014 г.) в проекта e-Medievalia (*Àèàèððííèè ðáñòðíèè çà àèñòàíòèííí íàó-áíèà ï íààèàèñèèèè*), финансиран по *Íáðàðèèáíà ïðíáðàíà „Ðàçàèðèà íà ÷íàáèèèòà ðáñòðíèè”*, като разработва електронен *Практикум по компютърна и корпусна медиевистика*. Особено ценни са обаче приносите ѝ в множеството международни проекти, осъществени от 2000 г. досега, които позволяват реализирането на фундаментални и приложни аспекти на корпусната лингвистика: в проекта Бултрибанк (www.bultreebank.org), подкрепен финансово от фондация Фолксваген, Германия, който създава електронен корпус от 15 000 синтактично анализирани изречения на български език в лингвистичната теория Опорна фразова граматика, доц. д-р Осенова осъществява проверката на морфологичните и синтактичните анализи; от 2005 г. до 2010 г. отговаря за подготвянето на българските данни и оценяването на участниците за българския език в международната инициатива за отговаряне на въпроси – междуезиков форум за оценяване (CLEF); от 2005 до 2016 г. е основен участник в редица международни проекти в областта на прилагане на езиковите технологии за различни цели, като например за електронно обучение и учене през целия живот,

за индустрията, за машинния превод. Дейността на доц. д-р Осенова в международни инициативи не се изчерпва със споменатите проекти; тя взема активно участие и в няколко международни работни групи (PARSEME, DELPH-IN, Universal Dependencies) с отговорната задача да осъществява моделирането на езиковите явления за българския език. Описанията на проектите и резултатите от тях са достъпни на съответни сайтове в мрежата и по този начин стават достояние на максимално широк кръг интересувачи се.

За достойното място, което доц. д-р Осенова заема в международната общност на специалистите по компютърна лингвистика, свидетелстват няколко факта. Първо, тя редовно е привличана като рецензент на статии и доклади в престижни научни форуми по езикови технологии и компютърна лингвистика, като напр. Световната конференция на Асоциацията по компютърна лингвистика (ACL, <http://acl2016.org/>); Северноамериканската част на Асоциацията по компютърна лингвистика, (NAACL, <http://naacl.org/naacl-hlt-2016/demos.html>) и др. Второ, тя участва в организирането на множество международни научни събития от областта на компютърната лингвистика, провеждани както в България (Созопол, 2002, Боровец 2007; 2011; 2015; София 2013), така и в чужбина (напр. 2003, Ланкастър, Англия; 2005, Бирмингам, Англия; 2016, Порторож, Словения и много други). Трето, доц. д-р Осенова участва в редколегията на престижното международно списание *Journal of Language Modelling*.

В конкурса за професор доц. д-р Петя Осенова кандидатства с една монография: *Граматическо моделиране на българския език (с оглед на обработката на естествен език)*. София, изд. „Парадигма”, 189 с., която има качествата на хабилитационен труд, и 43 статии, 32 от които – на английски език. Това е значителна по обем и разнообразие научна продукция, която е създадена само през последните 7 години – след хабилитацията ѝ за доцент. Бих желала да подчертая, че общото определение „статии“ е подценяващо за някои от текстовете: например № 38 от списъка всъщност представлява глава от книга, издадена от едно от най-престижните издателства – John Benjamins, а № 30 – брошура от поредицата „*The Languages of the new EU Member States*“. Също така значително надхвърлящи обичайния обем за статия (между 20 и 30 страници) са текстовете, публикувани в няколко реферирани международни списания: № 6 – в *Journal of Cognitive Science*, № 23 – в *Linguistic Issues in Language Technology*; № 44 – в *Zeitschrift für Slavische Philologie*.

Публикациите на доц. д-р Петя Осенова обхващат трите научни области, по които е обявен конкурсът за професор: морфология, синтаксис и корпусна лингвистика. В голяма част от текстовете обаче тези области са обединени: анализираниите и моделираните езикови явления са морфосинтактични, а освен това са свързани с корпусната лингвистика. Най-ярък пример за такова обединение намираме в

монографията *Граматическо моделиране на българския език (с оглед на обработката на естествен език)*. В обем от 189 страници – кратко, но задълбочено и изчерпателно, достъпно и ясно са представени параметрите на моделиране на българския език в различни теоретични рамки: българската ресурсна граматика, която е разработена в рамките на съвременна Опорната фразова граматика, и два депendentни модела, наречени съответно стандартизиран и универсален. Разработването на тези модели, което има приносен характер, позволява както сравнението помежду им, при което се изтъкват техните положителни страни и ограниченията им, така и обективното типологическо съпоставяне на българския език с други езици. Приносен характер има също така дискусиата на теоретичните и практическите проблеми, които поставя понятието „опора“ в различните имплементирани модели. Важно е да се изтъкне, че представените в монографията лингвистични модели допринасят за подобряване на автоматичната обработка на българския език в морфосинтактичен, синтактичен и семантичен план.

Показателен за действителния обем на научните изследвания, проведени от доц. д-р Петя Осенова, е фактът, че само 4 от публикациите в списъка ѝ са пряко свързани с монографията. Останалите се групират около няколко тематични области:

Една от най-интересните теми, разработена в няколко публикации (№ 2, 6, 9, 11 и 25), представлява описание на многокомпонентни думи и композитуми чрез т.нар. катена (начин на кодирането на тези думи в речника посредством поддървета и за разкриване на тяхното синтактично поведение и семантиката им), което се осъществява за първи път върху български език. Същият подход се прилага и при представянето на връзките между композитум – двукоренно съществително, от една страна, и съответстващите му глагол и синтактично съчетание, както и при сложни глаголи в съпоставка със сложни съществителни от гледна точка на съчетаемостта на съставлящите ги морфи. Разработването на тази проблематика съдържа важни приносни моменти.

Друг тематичен кръг се открива в публикациите, посветени на морфологичната многозначност, която възниква при подготовката на данните за автоматичен морфосинтактичен анализ (№ 19, 26, 27 и 29). Приносен характер имат описанието на основните типове морфологични многозначности от перспективата на отношението между лексема и словоформа на основата на морфологично анотиран корпус; анализите на честотата на срещане на многозначните спрямо останалите думи в корпуса, както и факторите, които влияят на избора на правилен морфосинтактичен етикет.

От множеството публикации в областта на синтаксиса бих желала да отбележа тези, които се отнасят до създаването на паралелни българско-английски синтактични корпуси (№ 23, 33, 34). Между приносите на авторката се нареждат правилата за подравняване между думи и изрази на двата езика, които позволяват сравняването на междуезикови явленията с оглед на машинния превод. По-подробно е разработен българският ресурс, като е направена оценка на алгоритъма с наличните данни.

Приноси към корпусната лингвистика се откриват в значителен брой публикации. В тях се представят: семантично аотиране; различни видове автоматична обработка на български текстове; корпуси и корпусно базирани изследвания и машинен превод. Тук заслужават особено внимание анализите на корпусите за политическа и журналистическа реч (№ 14, 18, 21, 37), описанието на гръцко-български корпус, който съдържа литературни и фолклорни източници на двата езика; прилагането на компютърни методи върху български диалектни данни и т.н. В няколко публикации (13, 15, 41) се обсъждат възможностите за използване на корпусната лингвистика в обучението.

В справката за публикационната и цитатната активност на авторката са открити 69 библиографски цитирания на 31 цитирани източници, като всички те са публикувани на английски език извън страната ни. Това доказва, че чрез публикациите си доц. д-р Петя Осенова е не просто „видима“, не просто „присъства“ в полето на науката, а че създадените от нея текстове са неотменима част от българския и световния научноизследователски дискурс и са оказали безспорно влияние върху развитието на изследваните от нея научни области.

Позовавайки се на казаното дотук, бих желала да подчертая достойнствата на доц. д-р Петя Осенова като преподавател, изследовател, организатор, ръководител и участник в национални и международни проекти, понастоящем заместник-декан и не на последно място отзивчив колега.

Доц. д-р Петя Осенова отговаря на всички законови изисквания за заемане на длъжността „професор“ по обявения конкурс, което ми дава основание убедено да предложа избирането ѝ на академичната длъжност „професор“ по научната специалност **2.1. Филология (български език – морфология, синтаксис и корпусна лингвистика)**, както и да апелирам към останалите членове на научното жури да дадат положителен вот.

31.05.2016

/Проф. д-р Юлияна Стоянова/